

ELŐSZÓ

A felnőtt, érett, egészséges személyiség egyik fontos ismerve, hogy szembe tud nézni saját gyengeségeivel, fogyatékoságaival, létüket tudomásul veszi s nem kívánja mindenáron a hibátlanság, a tökéletesség látszatát kelteni.

Talán a társadalom egészére is vonatkoztatható a fenti analógia, s ily módon pozitív tendenciaként értékelendő, hogy egyre bátrabban, részletesebben merjük magunk, s a világ számára is – a változtatás igényével és reményével – feltárni, majd értelmezni társadalmi folyamataink negatív összetevőit, kulturális életünk gyengeségeit, ellentmondásait és persze a tennivalókat is. Ez a bajok, a hiányosságok, a mulasztások számbavételére vonatkozó törekvés vezette a *Könyvtári Figyelő* szerkesztőbizottságát is, amikor a hátrányos helyzetűek könyvtári ellátásának gondjaival foglalkozó célszám megjelentetése mellett döntött.

Sajnos összeállításunkban a teljes körkép felrajzolására (konkrét kutatások, megfelelő szerzők, valamint elegendő terjedelem hiányában) kísérletet sem tehattünk. Rendkívül fontos témák maradtak ki: ingázók, munkásszálláson élők, állami gondozottak, kórházi ápoltak, siketek, mentálisan sérültek, szociális otthonok lakói, vendégmunkások stb.

Néhány esetben egyéb okok miatt kellett a közléstől eltekintenünk. Például a büntetésvégrehajtó intézmények könyvtári ellátásáról a *Könyvtári Figyelő* 1987/1. számában olvasható *Dóra Béla* cikke, de a kórházi betegek ilyen irányú igényeiről és helyzetéről szóló írás kizárólag terjedelmi okokból maradt csak ki. Továbbá a KMK az 1981–82-es, valamint a 85–86-os tanévekben rendezett már ilyen témájú tanfolyamokat, s az előadások egy része önálló kiadványként is napvilágot látott. (*Hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátása*. Szerk.: *Csapó Edit*, Bp. 1984. Múzsák.)

Bizonyos dolgozatok megjelentetését annak ellenére tartjuk indokoltnak, a tematikus egység szerves részének, hogy nem tartalmaznak direkt könyvtári vonatkozásokat (szegénység, cigányság, fogyatékoságok, vakság). Véleményünk szerint ugyanis a könyvtári szolgáltatások elvszerű kiszélesítését, továbbfejlesztését meg kell előznie bizonyos tényfeltáró, a rejtett és direkt igényeket megfogalmazó, a társadalom alaposabb megismerését célzó munkának.

A hátrányos helyzet főként szociális összetevőit (szegénység) és következményeit taglalja *Ferge Zsuzsa* megvilágító erejű bevezető tanulmánya, majd néhány – kulturálisan mindenképpen hátrányos helyzetű – társadalmi réteg sajátos problémáinak bemutatása következik.

Gereben Ferenc a nem olvasás okait elemzi (képzetlenség, igénytelenség, szociális és kulturális elesettség stb.) tényfeltáró írásában. *Nagy* Attila a viszonylag lemaradó, de bizonyos esélyekkel határozottan rendelkező szakmunkástanulók olvasási kulturájának néhány jellemzőjét vázolja fel. A cigányság hallatlanul összetett gondjairól, még hosszú ideig súlyos nehézségeket okozó életmódjáról, a hagyomány és szokásrend által meghatározott, az írásbeliségtől meglehetősen távol álló kultúrájáról *Lőrincz* Judit dolgozata szól.

A szociális természetű hátrányokkal foglalkozó írások sorát egy módszertani (*eset-tanulmány*) jellegű cikk zárja. Az olvasótábor természetesen csupán egy a felzárkóztatásra, a hiányok pótlására alkalmas eszközök sorából. Mégis fontosnak tartjuk *Kocsis* István tapasztalatainak és gondolatainak közlését, mert az időközben országossá lett mozgalom megszületése 15 évvel ezelőtt éppen szerzőnk aktív közreműködésével „esett meg”. Az általa szervezett táborokban ugyan nem döntően hátrányos helyzetű gyerekek fordulnak meg (ők is!), de céljai, ötletei, módszerei feltétlenül alkalmasak arra, hogy más táborokban is alkalmazva az ingerszegény környezetből érkező, kevésbé érdeklődő gyerekekben kíváncsiságot, kérdező kedvet ébresszenek, motivációs bázist építsenek, tehát a kulturális egyenlőtlenségek csökkentését szolgálják.

Egyébként a lemaradók, a hátrányos helyzetű fiatalok érdekeit is azok a táborok szolgálják hatékonyabban, ahol vannak úgynevezett húzó emberek, átlagon felüli tájékozottsággal, érzékenységgel, ambícióval megáldott „tanársegédek” is.

A tanulmányok második csoportja az egészségügyi hátrányokkal és azok következményeivel foglalkozik.

Elsőként *Csocsánné Horváth* Emmy a különböző fogyatékoságokat és az eltérő rehabilitációs erőfeszítéseket mutatja be, majd *Bereczky* Lászlóné ad áttekintést a könyvek házhoz szállításának külföldi és hazai helyzetéről. *Daru* Gerőné a vakok társadalmi és kulturális beilleszkedésének sajátos nehézségeit ismerteti. Erre rímel *Skaliczki* Judit dolgozata, a vakok és csökkentlátók könyvtári ellátását szolgáló törekvések, eredmények nemzetközi és hazai bemutatása.

A célszám záróköveként *Bartos* Éva írását tesszük közzé. A biblioterápia az egészségügyi és/vagy szociális szempontból nehéz helyzetű csoportok esetében egyaránt sikerrel alkalmazható, újszerű módszer.

NAGY Attila – SKALICZKI Judit
vendégszerkesztők